

I. MAAILMAMAJANDUS

2003. aastal elavnes maailmamajandus märgatavalt ja selle kasv kiirenes. Rahvusvahelise Valuutafondi hinnangul kasvas arenenud riikide kogutoodang ca 3,8% (2002. aastal 3,0%; vt tabel 1.1)¹. 2004. aastaks prognoositakse, et elavnemine jätkub ja hiljem see stabiliseerub pikemat aega püsival tasemel.

Tabel 1.1. Arenenud riikide majandusnäitajaid

	SKP kasv (%)		THI aasta keskmine kasv (%)		Töötuse aasta keskmine tase (%)		Riigieelarve ülevõi puudujääk (% SKP suhtes)		Jooksevkonto saldo (% SKP suhtes)	
	2002	2003 ¹	2002	2003 ¹	2002	2003 ¹	2002	2003 ¹	2002	2003 ¹
Maailm	3,0	3,8								
G7 riigid	1,4	2,2	1,3	1,7	6,5	6,8	-3,6	-4,7	-1,4	-1,6
Ameerika Ühendriigid	2,2	3,1	1,6	2,3	5,8	6,0	-3,3	-4,9	-4,6	-5,0
Jaapan	-0,3	2,7	-0,9	-0,2	5,4	5,2	-7,9	-8,0	2,8	3,2
Euroopa Liit	1,1	0,8	2,2	2,0	7,7	8,2	-1,9	-2,6	0,9	0,4
Euroala	0,9	0,4	2,3	2,1	8,4	8,8	-2,3	-2,9	1,1	0,7
sh Saksamaa	0,2	-0,1	1,3	1,1	8,6	9,9	-3,5	-4,0	2,8	2,4
Prantsusmaa	1,2	0,2	1,9	2,2	8,8	9,3	-3,1	-4,3	1,8	0,8
Soome	2,3	1,9	2,0	1,3	9,1	9,0	4,6	2,1	6,8	6,0
Muud ELi liikmesriigid										
sh Ühendkuningriik	1,7	2,1	1,3	1,3	5,2	5,0	-1,5	-3,0	-1,7	-2,2
Rootsi	1,9	1,6	1,9	2,3	4,0	4,9	1,1	0,2	4,5	4,5

¹ 2003. aasta andmed on esialgsed.

Allikas: Rahvusvahelise Valuutafondi *World Economic Outlook*, märts 2004

2003. aasta algul olid globaalse majanduse põhiprobleemideks endiselt vähene aktiivsus ja Lähis-Idaga seondunud ebakindel geopoliitiline olukord. Kuigi mõlemas vallas oodati nihet paremusele, olid prognoosid valdavalt ettevaatlikud: Ameerika Ühendriikides ennustati SKP kasvuks 2,7; Jaapanis 0,4 ja euroalal 1,5%². Tegelikult osutus majanduskasv USAs ja Jaapanis oodatust suuremaks (esialgsel hinnangul vastavalt 3,1 ja 2,7%), euroalal aga nii ootustest kui ka 2002. a näitajast väiksemaks, ulatudes vaid 0,5%ni. Eesti majanduse jaoks oli välisnõudlus endiselt tagasihoidlik ka 2003. aastal.

¹ Rahvusvahelise Valuutafondi *World Economic Outlook*, märts 2004.

² *Consensus Forecasts*.

Pärast geopoliitilise pinge langust hakkas maailmamajandus elavnema, kuid piirkonniti oli selle kasv erinev. Liidreiks olid Ühendriigid ja Aasia maad. Jätkus inflatsioonitempo langus, majandusaktiivsuse tõus vähendas samas riski, et inflatsioonitase võiks muutuda ebasoovitavalt madalaks. Arenenud riikides ei toonud elavnemine kaasa tööhõive märgatavat kasvu, kuid võis täheldada tööturu stabiliseerumist. Kui aasta esimesel poolel oli keskpankade rahapoliitika valdavalt ekspansiivne, siis teisel poolel baasintresside alandamine lõppes, asendudes mõnes riigis (Austraalia, Suurbritannia) intresside tõstmisega. USAs ja euroalal väljendasid keskpankade esindajad arvamust, et stabiilse majanduskasvu tagamiseks võivad baasintressid jääda pikemaks ajaks madalale tasemele. Seetõttu ei olnud 2004. a alguses mingeid olulisi välismõjureid, mis võinuks mõjuda Eesti intressitaset tõstvalt.

2004. aastaks prognoositakse, et peamistes majanduspiirkondades kasv jätkuvalt kiireneb. See peaks tagama tööhõive suurenemise ja looma eeldused edasiseks jätkusuutlikuks arenguks.

AMEERIKA ÜHENDRIIGID JA JAAPAN

2003. aastal osutus SKP kasv Ühendriikides eeldatust suuremaks ning säilis USA roll üleilmse majanduskasvu ergutajana. Oodatust paremaks kujunesid ka Jaapani majandustulemused.

Ameerika Ühendriikide majanduskasv ulatus 2003. aastal hinnanguliselt 3,1%ni. Suurel määral oli selle aluseks märgatavalt ekspansiivsem majanduspoliitika kui näiteks euroalal või Jaapanis. Seetõttu jäi maailmamajanduse üheks põhitoeaks endiselt USA kodumajapidamiste suur tarbimine, kuid kiiremaid taastumise märke näitas samuti ettevõtete investeeringute kasv. Pööret optimismi suunas peegeldas ka suhteliselt ulatuslik tõus aktsiaturul ja tarbijate kindlustunde kasv seoses tööturu stabiliseerumisega. Tööpuudus alanes aastaga 6,0%lt 5,7%le ja inflatsioonitase langes aasta lõpuks 2,5%lt 1,8%le.

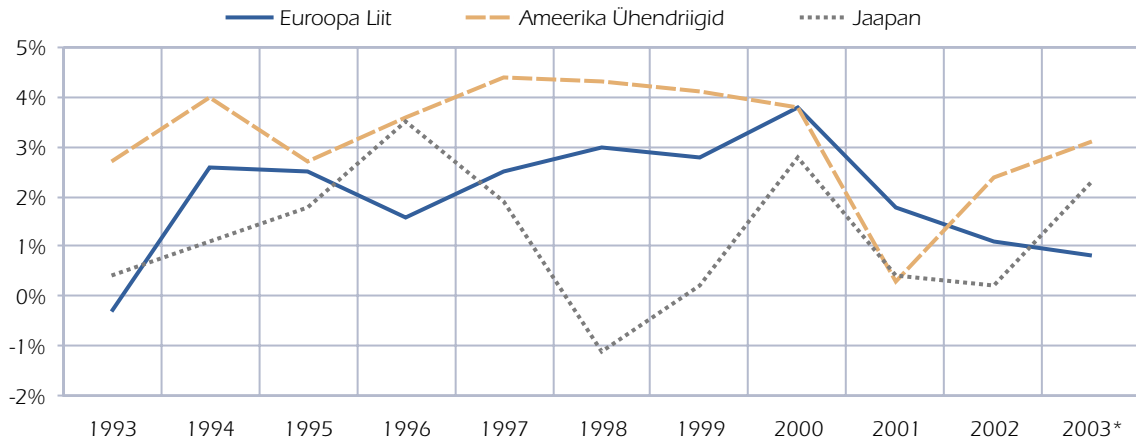
USA ekspansiivsel majanduspoliitikal oli ka oma hind – ligi 540 miljardile dollarile (ca 4,9%ni SKP suhtes) hinnatav jooksevkonto puudujääk ja 390 miljardi dollarini (3,6%ni SKP suhtes) kasvanud riigieelarve puudujääk. Need näitajad peegeldavad majanduse suurt tasakaalustamatust ja on tinginud ka dollari nõrgenemise. Ekspansiivse majanduspoliitika jätkumine võib kaasa tuua inflatsioonitempo kiirenemise. Seda baasintressi tõstmise abil pidurdada võib olla aga keeruline, sest koos majanduse võlakooormaga on suurenenud ka majanduskasvu sõltuvus odavast rahastamisest.

Jaapanis osutus majanduskasv oodatust suuremaks (esialgsel hinnangul 2,7%) eeskätt tänu Aasia riikide ja Ameerika Ühendriikide kiirest majanduskasvust tingitud suurele ekspordinõudlusele. Kuigi kasvu pidurdav deflatsioon Jaapanis 2003. aastal mõnevõrra alanes, ei suudetud sellest siiski vabaneda. Deflatsioonist jagusaamine ja sisenõudluse elavdamine jäävad seetõttu endiselt Jaapani majanduspoliitika peamisteks eesmärkideks.

EUROOPA

2003. aastal oli Euroopa Liidu ja euroala riikide majanduskasv nii viimaste aastate väikseim kui ka maailma kolme suurema majanduspiirkonna seas kõige tagasihoidlikum (hinnanguliselt 0,8% ELis ja 0,4% euroalal; vt joonis 1.1). Sealjuures liikmesriigiti kasvu erinevus suurenes ning rahaliidu suurimas riigis Saksamaal registreeriti esmakordselt viimase kümne aasta jooksul majanduslangus.

Lisaks üleilmselt tagasihoidlikule majandusaktiivsusele pidurdas euroala majanduskasvu taastumist ka euro nominaalse vahetuskursi suur heitlikkus ja euro kallinemine Ameerika Ühendriikide dollari suhtes 2003. aastal viiendiku võrra. Euroopa Keskpank püüdis küll baasintresside 0,75protsendipunktilise alandamise abil rahaliidu majandustsüklit elavdada (see soodustas intressitaseme edasist langust ka Eestis), kuid sellele vaatamata jäid euroala majanduskasv ja eelkõige sisenõudlus (sh kodumajapidamiste tarbimine) nõrgaks terve 2003. a vältel.

Joonis 1.1. SKP aastakasv peamistes majanduspiirkondades viimasel kümnendil

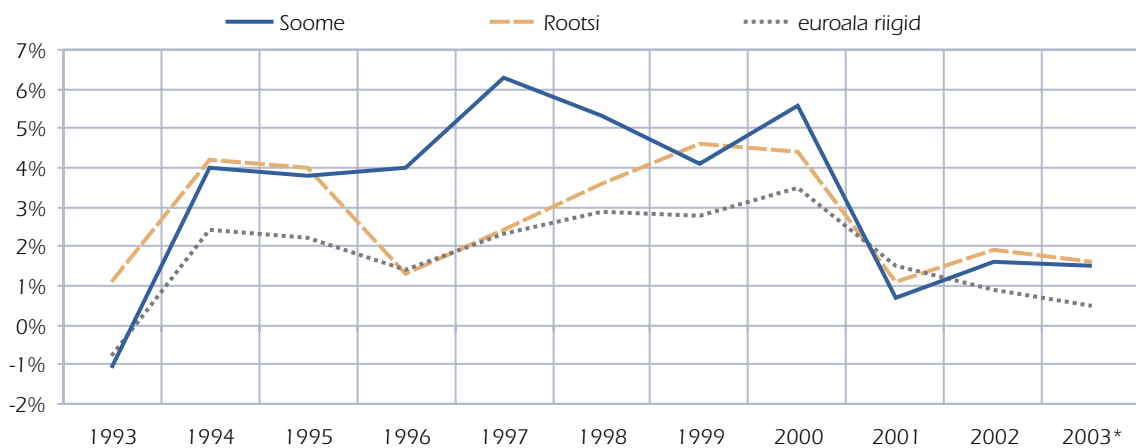
* 2003. a andmed on hinnangulised

Tagasihoidlikule majandusaktiivsusele ja ühisraha nominaalse vahetuskursi tõusule vaatamata püsis euroala inflatsioonitase kogu 2003. a jooksul EKP poolt seatud eesmärgi ülemisel piiril (2%) või sellest natuke kõrgemal. Kuigi selle põhjuseks olid mitmed ajutised tegurid (kaudsete maksude tõstmine suuremais liikmesriikides ja toiduainete kallinemine), viitas oodatust kiirem inflatsioonitempo koos nõrga sisenõudlusega majandusliidu riikide struktuurseile kitsaskohtadele (vt Euroopa Liidu majandus- ja finantspoliitika, lk 15–17).

Euroopa Liidu majanduse väljavaated sõltuvad 2004. aastal eelkõige sellest, kas ja kui kiiresti toob välisnõudluse kasv kaasa tööhõive suurenemise ning tarbijate kindlustunde tõusu. Kodumajapidamiste tarbimise kasv looks eeldused sisenõudluse suurenemiseks ning tagaks majandusliidu kasvubaasi laienemise. Viimane sõltub lisaks üleilmse majanduskasvu jätkumisele ka struktuurireformide elluviimisest.

Soome ja Rootsi

Eesti peamiste kaubanduspartnerite Soome ja Rootsi majanduskasv oli 2003. aastal suurem kui Euroopa Liidus keskmiselt, hinnanguliselt vastavalt 1,9 ja 1,6% (vt joonis 1.2), kuid jäi ka neis riikides allapoole potentsiaalset taset. Mõlemas riigis põhines kasv peamiselt kodumajapidamiste tarbimisel.

Joonis 1.2. Eesti peamiste väliskaubanduspartnerite majanduskasv

* 2003. a andmed on hinnangulised

Seda toetasid viimaste aastakümnete soodsaim intressitase, aeglustuv inflatsioonitempo ning Soomes ka üksikisiku tulumaksu ja autoaktsiisi alandamine. Majanduse tugevate fundamentaalnäitajate tõttu ei avaldanud rahvusvahelistele finantsturgudele suuremat mõju ka septembris Rootsis toimunud euro kasutuselevõtu referendumiga negatiivne tulemus.

Kuigi mõlema riigi kasvuväljavaateid 2004. aastal peetakse globaalse elavnemise jätkumise korral suhteliselt heaks, võib arengule negatiivselt mõjuda euro ja Rootsi krooni nominaalse vahetuskursi edasine võimalik tõus. 2003. a lõpul olidki Soome ja Rootsi väga avatud tööstussektori näitajad võrreldes maailmamajanduse üldise elavnemisega suhteliselt tagasihoidlikud. Soome ja Rootsi majanduse elavnemine avaldab Eesti ekspordimahule pigem pikemaajalist kui kiiret mõju.

Baltimaad ja Kesk-Euroopa riigid

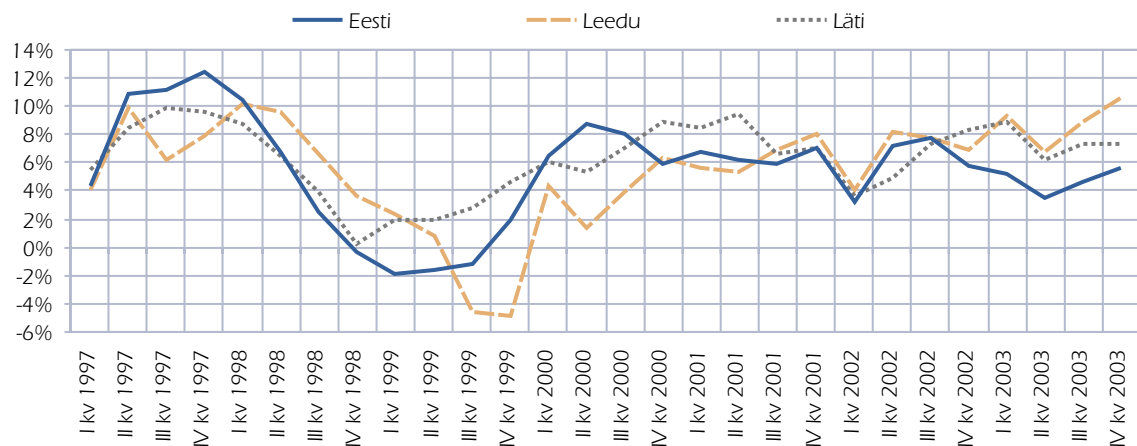
Baltimaades ja Kesk-Euroopa riikides jätkusid 2003. aastal hoogsad ettevalmistused ühinemiseks Euroopa Liiduga. Muudeti riikide maksusüsteeme (eelkõige lisandväärtusmaksu ja aktsiisi osas) nende viimiseks kooskõlla Euroopa Liidu nõuetega, jätkati struktuurireforme ja tugevdati majandussidemeid ELi liikmes- ja liituvate riikidega.

Tabel 1.2. Euroopa Liiduga liituvate riikide majandusnäitajaid

	SKP kasv (%)		Keskmine THI kasv (%)		Eelarve puudujääk (% SKP suhtes)	
	2002	2003 ¹	2002	2003 ¹	2002	2003 ¹
Eesti	6,0	4,8	3,6	1,3	0,9	2,6
Küpros	2,0	2,0	2,8	4,5	-3,5	-6,0
Läti	6,1	7,5	1,9	2,9	-3,0	-1,8
Leedu	6,8	9,0	0,3	-1,2	-1,4	-1,7
Malta	1,2	1,3	2,2	1,2	-6,2	-6,5
Poola	1,4	3,7	1,9	0,8	-3,9	-4,1
Slovakkia	4,4	4,2	3,3	8,5	-7,2	-3,6
Sloveenia	2,9	2,4	7,5	5,6	-2,3	-1,8
Tšehhimaa	2,0	2,9	1,8	0,2	-7,1	-8,0
Ungari	3,3	2,9	5,3	4,7	-9,2	-5,9

¹ esialgne hinnang

Allikas: riikide statistikaametid, keskpangad ja Rahvusvaheline Valuutafond

Joonis 1.3. Baltimaade majanduskasv

Balti riikidest arenes 2003. aastal kõige kiiremini **Leedu** majandus, mille kasvutempo ulatus 9%ni. **Läti** majanduskasv oli 7,5% (vt tabel 1.2 ja joonis 1.3). Kasv põhines eelkõige suurel kodumaisel nõudlusel, mille aluseks olid pankade poolt pakutud soodsad laenuitingimused, madal inflatsioonitase (Leedus tarbijahinnad isegi alanesid 1,2% võrreldes 2002. aastaga) ja reaalpalka kiire tõus. Majanduskasvu toetas ka suhteliselt ulatuslik ekspordi- ja tööstustoodangu kasv.

Kesk-Euroopa riikide jaoks oli 2003. a eelarvepoliitiliselt keeruline. **Ungaris** põhjustas aasta kokkuvõttes 5,9%ni SKP suhtes ulatunud eelarve puudujääk ajutist ebastabiilsust valuuta- ja võlakirjaturul ning sundis keskpanga tõstma intressimäärasid Kesk-Euroopa kõrgeimale tasemele – 12,5%ni. Analoogilised probleemid ilmnisid ka **Poolas** ning nende mõningast ülekandumist oli tunda **Tšehhi ja Slovakkia** finantsturgudel. Rahvusvahelise üldsuse usaldus nende riikide majanduspoliitika vastu oli siiski piisav ning stabiilsus taastus kiiresti.

Venemaa

Tänu soodsale välisnõudlusele ning kõrgetele toorme- ja kütusehindadele kiirenes Venemaa majanduskasv 2003. aastal 7%ni. Naftatoodete eksporditulu kiire suurenemine mõjus soodsalt välistasakaalule ning aitas parandada valitsussektori eelarvepositsiooni. See tagas välisvõla korrapärase teenindamise ning kohati isegi enneaegse tagasimaksmise. Vene majanduse paranenud väljavaated võimaldasid küll mitmel korral aasta jooksul riigireitingut tõsta, kuid osaliselt pidurdunud struktuurireformid ja toormekeskne ekspordibaas näitavad riigi majanduse jätkuvat haavatavust.

Hinnakasvu ja inflatsiooniootuste kiiremaks alandamiseks muutis Venemaa keskpank rahapoliitika keskset eesmärki – rubla nominaalkursi juhtimine dollari suhtes asendati alates kevadest hinnatõusu otsese pidurdamisega. Selle tulemusena suudeti aasta lõpuks vähendada hinnakasvu tempo 12%ni, nagu eesmärgiks seatud. Eesmärgi muutumisega kaasnes rubla tugevnemine Ameerika Ühendriikide dollari suhtes.